

Isimu Linganishi na Tofautishi: Mfanano na Tofauti

Mohammed younis Khalifa ²

Idara ya lugha na taaluma za kiafrika, kitivu cha lugha. Chuo Kikuu cha Sebha, Libya

Mohammedyounis171@gmail.com

Ibrahim Elhadi M. Lehmedi ¹

Idara ya lugha na taaluma za kiafrika, kitivu cha lugha. Chuo Kikuu cha Sebha, Libya

Ibr.Lehmedi@sebhau.edu.ly

ARTICLE INFO

Received: 28-04-2026

Accepted: 20-05-2026

Published: 02-06-2026

Keywords: Isimu Linganishi, Isimu Tofautishi, Lugha ya Kiarabu, Lugha ya Kiswahili, Mfanano, Tofauti.

ABSTRACT

Utafiti huu unachunguza kwa kina taaluma za isimu linganishi na isimu tofautishi, ukibainisha mfanano na tofauti zao muhimu katika uwanja wa isimu ya kisasa. Isimu linganishi, ambayo ni mbinu kongwe zaidi, inalenga kurejesha lugha mama za kale kupitia kulinganisha lugha zenye asili moja, huku ikifichua uhusiano wa kihistoria na mageuzi ya lugha.

Isimu tofautishi, tawi la isimu tumizi, inalinganisha lugha mbili au zaidi za kisasa, bila kujali asili yao, kwa lengo la kubainisha tofauti na mfanano wa kimfumo ili kurahisisha matatizo ya kufundishak na kuujifunza lugha ya pili. Utafiti huu unachambua historia ya taaluma hizi, misingi yake ya kinadharia, mbinu zinazotumika, na umuhimu wake katika kuelewa lugha na kuboresha mbinu za kufundishia. Pia, unajadili mchango wa wataalamu wa lugha katika kuanzisha misingi ya isimu linganishi na tofautishi huku ukisisitiza umuhimu wa kuendeleza tafiti za kisasa katika lugha ya Kiarabu na Kiswahili.

الملخص

تبحث هذه الدراسة بعمق تخصصي علم اللغة المقارن وعلم اللغة التقابلي، مع تبيان أوجه الشبه والاختلاف الجوهرية بينهما في ميدان اللسانيات الحديثة. ويهدف علم اللغة المقارن،

الذي يعد أقدم المناهج اللسانية، إلى إعادة بناء اللغات الأم القديمة من خلال مقارنة اللغات ذات الأصل الواحد، مسلطاً الضوء على العلاقات التاريخية ومسارات التطور اللغوي.

وفي المقابل، يقوم علم اللغة التقابلي، باعتباره فرعاً من فروع اللسانيات التطبيقية، بالمقارنة بين لغتين حديثتين أو أكثر بغض النظر عن أصلهما التاريخي، وذلك بهدف تحديد الفروق والتشابهات النسبية لتسهيل عملية تعليم وتعلم اللغة الثانية وتذليل صعوباتها. يحلل هذا البحث تاريخ هذين التخصصين، وأسسهما النظرية، والمناهج المستخدمة فيهما، ومدى أهميتهما في تعميق فهم الظواهر اللغوية وتطوير أساليب التدريس. كما يناقش البحث الدور الريادي لعلماء اللغة في إرساء دعائم علمي اللغة المقارن والتقابلي، مع التأكيد على ضرورة تكثيف الدراسات اللسانية الحديثة التي تجمع بين اللغتين العربية والسواحيلية.

الكلمات المفتاحية: الاختلاف، التشابه، اللغة العربية، اللغة السواحيلية، علم اللغة التقابلي،

علم اللغة المقارن

1- Utangulizi

Neno “isimu” limekuwa likitumika sana, likimaanisha utafiti wa kisayansi wa lugha. Mwanasayansi wa Uswisi, Ferdinand de Saussure, alifafanua isimu kama “somo la lugha yenyewe na kwa ajili yake yenyewe.” Hata hivyo, ni muhimu kutofautisha kati ya “falsafa ya lugha”, ambayo inajishughulisha na uchunguzi wa maneno na haifuati sheria za kisayansi, na “isimu”, ambayo inatumia mbinu za kisayansi zilizopangwa kuchunguza lugha kulingana na ukweli halisi.

Utafiti huu unalenga kuchambua taaluma mbili muhimu ndani ya isimu: isimu linganishi na isimu tofautishi. Licha ya kuwa zote zinahusisha kulinganisha lugha, zina malengo, mbinu, na matokeo tofauti. Isimu linganishi inajikita katika uhusiano wa kihistoria na kurejesha lugha mama, wakati isimu tofautishi inalenga kubainisha tofauti za kimfumo kati ya lugha za kisasa kwa madhumuni ya kielimu. Utafiti huu utabainisha mfanano na tofauti kati ya taaluma hizi mbili, ukichunguza historia yao, misingi ya kinadharia, na mchango wao katika kuelewa lugha na kuboresha ufundishaji wa lugha ya pili.

2- Mbinu za Utafiti

Utafiti huu unatumia mbinu ya uchambuzi wa maudhui (content analysis) na mbinu ya kulinganisha (comparative method) kuchunguza kwa kina isimu linganishi na isimu tofautishi. Data za msingi zilikusanywa kutoka vyanzo mbalimbali vya kitaaluma, ikiwemo vitabu, makala za kisayansi, na ripoti za isimu. Uchambuzi wa maudhui ulilenga kubainisha dhana za msingi, historia, na mbinu za kila taaluma kama zilivyoielezwa na wataalamu mbalimbali.

Mbinu ya kulinganisha ilitumika kutathmini mfanano na tofauti kati ya isimu linganishi na isimu tofautishi, huku ikizingatia malengo, wigo, na matokeo ya kila moja. Pia, tafiti za awali zilizofanywa na wataalamu wa Kiarabu na Magharibi zilitumiwa kutoa muktadha wa kihistoria na kinadharia.

3- Isimu Linganishi

3.1 Ufafanuzi wa Isimu Linganishi

Isimu linganishi inachukuliwa kuwa mojawapo ya mbinu kongwe zaidi za isimu ya kisasa. Utafiti wa lugha ulianza kustawi baada ya kulinganisha lugha za Sanskrit, Kigiriki, na Kilatini. Kupitia kulinganisha huku, ilithibitika kwamba uhusiano wa kifamilia kati ya lugha hizi zilitokana na asili moja.

Baadaye, wigo wa utafiti ulipanuka na kujumuisha kundi la lugha za Kisemiti, ikiwemo Kiarabu. Kulinganisha huku kulionyesha mfanano wa lugha na kijiografia kati ya lugha hizi, ukithibitisha asili yao moja. Kwa hivyo, wataalamu walijitahidi kusoma lugha hizi kwa kulinganisha kwa lengo la kurejesha lugha mama au lugha ya kwanza ya Kisemiti.

Kutokana na hili, taaluma mpya ilijitokeza, ikijulikana kama “Isimu Linganishi ya Lugha za Kisemiti.” Lengo lake lilikuwa kuchunguza maandishi ya kale na uvumbuzi wa kiakiolojia wa lugha hizi za Kisemiti ili kurejesha lugha mama ambayo lugha hizi zilitokana nayo.

3.2 Chimbuko la Isimu Linganishi

Kuanzia karne ya kumi BK, Wayahudi walinuifaika na sayansi za Kiarabu, hasa isimu. Istilahi za kisarafu zilionekana katika kazi za Wayahudi, kama vile: kiasi (analogy), usikivu (audition), sababu (causation), makadirio (estimation), na istilahi nyingine zote walizozihamisha kwenye kazi zao za Kiebrania.

Wataalamu wa lugha wa Kiarabu walikuwa na fursa ya kwanza kutambua uhusiano kati ya Kiarabu na lugha dada zake, na walituachia ishara nzuri katika kazi zao za isimu, kama vile kitabu cha “Al-Ain” cha Al-Khalil bin Ahmed na wengineo. Wanasarufi wa Kiyahudi walitumia yale waliyoyafikia wanasarufi wa Kiarabu, na walipanua ulinganisho kati ya Kiarabu na Kiebrania katika kazi zao zilizoandikwa kwa herufi za Kiebrania, ingawa baadhi ya mawazo yalikuwa ya Kiarabu.

Isimu linganishi ya lugha za Kisemiti ilijitokeza baada ya kugundua uhusiano wa kifamilia kati ya lugha za Kisemiti, ikionyesha kuwa zilitokana na asili moja, waliyoiita “Lugha ya Kwanza au “Lugha Mama.” Matokeo muhimu ya isimu linganishi ya lugha za Kisemiti ni pamoja na:

1. Kugundua mfanano kati ya kundi la lugha za Kisemiti.
2. Kutambua sifa za lugha zinazofanana ambazo zinatofautisha lugha za Kisemiti.
3. Kubainisha asili za kale katika matukio ya lugha yaliyochunguzwa katika uwanja wa kulinganisha lugha za Kisemiti.
4. Kufafanua mabadiliko mbalimbali yanayotokea katika baadhi ya matukio ya lugha.

Imethibitika kuwa mbinu linganishi inachunguza lugha mbili kutoka familia ya lugha za Kisemiti, kwa lengo la kubainisha lugha mama ya Kisemiti na kufafanua sifa zake za kifonolojia, kimofolojia, kisintaksia, na kisemantiki.

4- Isimu Tofautishi

4.1 Ufafanuzi wa Isimu Tofautishi

Isimu tofautishi ni mojawapo ya matawi ya isimu tumizi, na ni tawi lake maarufu zaidi. Ni mojawapo ya mbinu za kisasa zaidi za isimu, na inategemea mbinu ya maelezo na isimu tumizi katika ufundishaji wa lugha, huku ikiepuka mbinu ya kihistoria. Isimu tofautishi inalinganisha lugha mbili kutoka familia au makundi tofauti ya lugha. Familia hizi ni pamoja na:

1. **Familia ya Kisemiti-Kihamiti:** Kama vile Kiarabu na Kiebrania.
2. **Familia ya Kihindi-Kiulaya:** Kama vile Kiajemi, Kihindi, Kiingereza, Kifaransa, Kislavoni.
3. **Familia ya Kibantu:** Kama vile Kiswahili, Kichina, Kijapani.

4.2 Chimbuko la Isimu Tofautishi

Wataalamu wa isimu wa Magharibi (Fries, 1945; Lado, 1957) wanadai kuwa uchambuzi tofautishi uliendelezwa na kutumika katika miaka ya hamsini na sitini kama matumizi ya isimu ya kimuundo. Ulijitokeza kutokana na matumizi ya saikolojia ya tabia (Skinner, 1957) na isimu ya kimuundo (Bloomfield, 1933) katika ufundishaji wa lugha. Isimu tofautishi au uchambuzi tofautishi inamaanisha kulinganisha mifumo ya lugha, kama, mfumo wa sauti au mfumo wa sarufi katika Kiarabu na Kimalei.

Uchambuzi tofautishi unajishughulisha na kubainisha mfanano na tofauti kati ya lugha ya kwanza na lugha ya pili. Makosa mengi hutokana na kuingiliwa na lugha mama. Kwa hivyo, inasisitizwa kuwa makosa ni hatari na yanapaswa kuondolewa. Imefanikiwa zaidi katika fonetiki kuliko katika maeneo mengine ya lugha. Uchambuzi tofautishi unategemea dhana zifuatazo:

1. Matatizo makuu katika kujifunza lugha mpya husababishwa na kuingiliwa au kuhamishwa kutoka lugha ya kwanza. Uhamisho una aina mbili: chanya na hasi. Uhamisho chanya: hurahisisha ujifunzaji, na ni kuhamisha sheria ya lugha kutoka lugha mama kwenda lugha lengwa, na lugha mama na lugha lengwa zinaweza kushiriki sheria hiyo hiyo.

Uhamisho hasi: hujulikana kama kuingiliwa. Ni matumizi ya sheria katika lugha mama ambayo husababisha kosa au fomu isiyofaa katika lugha lengwa.
2. Matatizo haya yanaweza kutabiriwa na uchambuzi tofautishi.
3. Nyenzo za kufundishia zinaweza kutumika katika uchambuzi tofautishi ili kupunguza athari za kuingiliwa.

5- Maoni ya Wataalamu wa Isimu Kuhusu Ufundishaji wa Lugha Kupitia Mbinu Tofautishi

Maoni ya wataalamu kuhusu ufundishaji wa lugha kupitia uchambuzi tofautishi yamegawanyika katika mwelekeo mitatu:

Kwanza: Waungaji Mkono. Wanaamini kuwa uchambuzi tofautishi unaweza kutabiri makosa. Fisiak (1981) alieleza kuwa "uchambuzi tofautishi ni muhimu kwa walimu, wabunifu wa mitaala, na waandaaji wa nyenzo za kufundishia...". Nyamasyo (1994) alihitimisha kutoka utafiti wake kwa wanafunzi wa Kenya kuwa "mbinu ya uchambuzi tofautishi itakuwa muhimu katika kubainisha matatizo magumu yanayowakabili wanafunzi."

Pili: Wapinzani. Wanadai kuwa hauwezi kutabiri makosa, hasa katika sarufi. Lakini unaweza tu kufafanua makosa. Van Buren (1974) anatoa uhalali wa uchambuzi tofautishi kwa kusema kuwa nguvu yake iko katika uwezo wake wa kufafanua badala ya uwezo wake wa kutabiri makosa au matatizo katika lugha ya pili.

Whitman & Jackson (1972) walifanya vipimo viwili vya sarufi ya Kiingereza kwa wanafunzi 2500 wa Kijapani ili kujaribu “nadharia ya uchambuzi tofautishi katika sarufi ya Kiingereza na uwezo wake wa kutabiri matatizo yanayowakabili wasiozungumza Kiingereza kama lugha mama.” Matokeo ya mtihani yalionyesha kuwa kuingiliwa au uhamisho ulikuwa na jukumu dogo katika ujifunzaji wa lugha.

Tatu: Wenye Msimamo wa Kati. Wanaamini kuwa uchambuzi tofautishi ni muhimu; kwa hivyo, ni muhimu kuunganisha uchambuzi tofautishi na uchambuzi wa makosa (Jassem, 2000) pamoja, kwani zote ni mbinu zinazoweza kumpa mwalimu ufahamu katika mchakato wa ujifunzaji. James (1980) alifupisha hili kwa kusema: “...kila mbinu (uchambuzi na uchambuzi wa makosa) ina jukumu lake muhimu katika kufafanua matatizo ya ujifunzaji. Na kila moja inapaswa kukamilisha nyingine badala ya kushindana nayo.”

6- Mfanano Kati ya Isimu Linganishi na Isimu Tofautishi

Isimu linganishi inasemekana inajishughulisha na kurejesha muundo wa lugha, yaani: inarejesha lugha za kale zilizopotea maandishi kwa kulinganisha na lugha zilizotokana nazo ambazo tunaweza kupata maandishi au kuzungumzwa. Isimu linganishi (comparative linguistics).

Inajumuisha kimsingi mbinu ya utafiti ambayo kwayo kundi la lugha - kwa kawaida katika fomu zao za kale zilizothibitishwa - huwekwa pamoja kwa lengo la kufikia uhusiano na miunganisho kati yao. Kwa kufikia hili, inawezekana kudhani picha ya lugha mama ambayo lugha hizi zilitokana nayo, na ambayo hatujapata nyenzo zake halisi. Heshima yote inatokana na mbinu hii katika kugawanya lugha katika familia.

Vilevile, isimu tofautishi pia inatoa tafiti muhimu katika sayansi za lugha katika ngazi zake mbalimbali, kimofolojia, kisintaksia, kifonolojia, na kisemantiki. Magharibi ilikuwa imedorora katika maeneo haya, na Waarabu waliwatangulia, lakini tafiti za kale zilielekea kuwa za hisia na zikaepuka vigezo vya kisayansi na kanuni za kimbinu katika tafiti za lugha.

Kulikuwa na baadhi ya maoni kutoka kwa wataalamu wa zamani, hayakuweza kufikia uchambuzi sahihi wa kisayansi unaodhibitiwa na kanuni sahihi za kisayansi kutoka kwa wataalamu wa lugha.

Kinachovutia ni kwamba Waarabu walisimama hapo, na Magharibi na wataalamu wa isimu Magharibi walitumia sayansi za kisasa za kinadharia, na walitoa tafiti za kina katika kuendeleza isimu ya kisasa.

Jakobson na Chomsky walinufaika na tafiti za kisasa za kisayansi, na kwa hivyo tunawaalika wataalamu wa isimu wa kisasa kuzingatia zaidi tafiti za kisasa za isimu zinazojumuisha lugha ya Kiarabu katika ngazi zake zote, hasa katika tafiti linganishi na tofautishi. Isimu tofautishi - somo letu la riba - ni mojawapo ya matawi ya isimu tumizi, na ina pande mbili:

- a. **Upande wa Kinadharia:** Unalenga kusoma lugha zote mbili kwa uchambuzi katika ngazi zote za lugha.
- b. **Upande wa Kimatendo:** Unaonyesha mfanano na tofauti kati ya lugha hizo mbili; jambo ambalo husaidia katika mchakato wa kufundisha lugha moja kwa wazungumzaji wa lugha nyingine.

7- Tofauti Kati ya Isimu Linganishi na Isimu Tofautishi

Isimu linganishi inajikita katika kusoma kundi la lugha zinazotokana na familia moja ya lugha. Lengo si uwezo wa kuzungumza lugha hizi za kale na za kisasa au uwezo wa kuandika kwa lugha hizi, bali ni kuchunguza lugha hizi. Licha ya umuhimu wa mtafiti linganishi kujua lugha zote zinazolinganishwa, anapaswa kuchunguza muundo na msamiati wa lugha hizi kwa lengo la kufafanua uhusiano wa kihistoria unaounganisha lugha za familia moja na kuelezea uhusiano huu kwa sheria thabiti na zinazojirudia.

Somo la isimu linganishi ni utafiti wa matukio ya kifonolojia, kimofolojia, kisintaksia, na kileksikolojia katika lugha zinazotokana na familia moja ya lugha au tawi la familia moja ya lugha. Kwa hivyo, mbinu linganishi katika isimu inategemea uainishaji wa lugha katika familia, na wataalamu wa isimu wamegawanya lugha mbalimbali katika makundi au familia. Kuna familia ya lugha za Kihindi-Kiulaya, ambayo inajumuisha lugha nyingi zaidi katika eneo linaloanzia India hadi Ulaya, na hivyo inajumuisha idadi kubwa ya lugha ambazo India, Iran, na bara la Ulaya zimejua na zinajua.

Wanasayansi wa Ulaya pia walijua kuwa Kiarabu ni cha familia ya lugha za Kisemiti, ambayo pia inajumuisha Kiebrania, Kiaramu, Kiakadi, na Kiaethiopia. Wanasayansi waliweza kugawanya lugha mbalimbali katika familia

au makundi kwa kulinganisha lugha hizi na kugundua mfanano kati yao kutoka pande za kifonolojia, kimofolojia, kisintaksia, na kileksikolojia.

Na kuwepo kwa mfanano wa kimsingi kati ya lugha kadhaa kunamaanisha kuwa zilitokana na asili moja ya kawaida, yaani kutoka lugha ya kwanza ambayo lugha hizi zilitokana nayo kwa muda. Isimu tofautishi inategemea ufundishaji wa lugha kwa maoni ya watafiti wa kisasa - mbinu za kisasa zaidi za isimu - ni kulinganisha lugha mbili au lahaja mbili au lugha na lahaja, yaani kutoka ngazi mbili za lugha za kisasa. Lengo la isimu tofautishi ni kuthibitisha tofauti kati ya ngazi hizo mbili; kwa hivyo, inategemea kimsingi isimu ya maelezo.

8- Matokeo na Majadiliano

Kutokana na uchambuzi uliofanywa, matokeo yafuatayo yamebainika:

1. **Malengo Tofauti:** Isimu linganishi inalenga kurejesha lugha mama za kale na kubainisha uhusiano wa kihistoria kati ya lugha zenye asili moja, wakati isimu tofautishi inalenga kubainisha tofauti za kimfumo kati ya lugha mbili au zaidi za kisasa kwa madhumuni ya ufundishaji wa lugha ya pili.
2. **Wigo wa Utafiti:** Isimu linganishi inachunguza lugha kutoka familia moja ya lugha, ikizingatia mageuzi ya kihistoria, huku isimu tofautishi ikilinganisha lugha yoyote mbili, bila kujali asili yao, kwa kuzingatia mifumo yao ya kisasa.
3. **Mbinu Zinzotumika:** Isimu linganishi inategemea mbinu ya kihistoria na kurejesha lugha, wakati isimu tofautishi inategemea mbinu ya maelezo na isimu tumizi.
4. **Mchango wa Waarabu:** Wataalamu wa lugha wa Kiarabu walikuwa na mchango mkubwa katika kuanzisha misingi ya isimu linganishi na tofautishi kabla ya wenzao wa Magharibi, ingawa mchango wao haukutambuliwa kikamilifu.
5. **Umuhimu wa Isimu Tofautishi katika Ufundishaji:** Isimu tofautishi imethibitika kuwa muhimu katika kutabiri na kuelewa makosa yanayotokana na kuingiliwa kwa lugha mama katika ujifunzaji wa lugha ya pili, ingawa kuna mijadala kuhusu uwezo wake wa kutabiri makosa yote.

9- Hitimisho na Mapendekezo

9.1 Hitimisho

Isimu linganishi na isimu tofautishi ni taaluma mbili muhimu katika uwanja wa isimu, kila moja ikiwa na malengo na mbinu zake mahususi. Isimu linganishi inatupa ufahamu wa kina kuhusu historia na mageuzi ya lugha, ikitusaidia kurejesha lugha mama za kale na kuelewa uhusiano wa kifamilia kati ya lugha.

Kwa upande mwingine, isimu tofautishi inatoa zana kwa wote walimu na wanafunzi wa lugha ya pili, ikiwasaidia kubainisha na kushughulikia matatizo yanayotokana na tofauti za kimfumo kati ya lugha. Licha ya tofauti zao, zote zinachangia katika kukuza uelewa wetu wa lugha na kuboresha mbinu za ufundishaji. Ni muhimu kutambua mchango wa wataalamu wa lugha wa Kiarabu katika kuanzisha misingi ya taaluma hizi, na kuendeleza tafiti za kisasa zinazojumuisha lugha mbalimbali, ikiwemo Kiswahili.

9.2 Mapendekezo

Mapendekezo yafuatayo yametolewa kutokana na matokeo ya utafiti huu,:

1. **Kuendeleza Tafiti Linganishi na Tofautishi:** Ni muhimu kuendeleza tafiti zaidi za isimu linganishi na tofautishi zinazohusisha lugha za Kiafrika, kama vile Kiswahili, na lugha nyingine za kimataifa ili kubainisha mfanano na tofauti zao kwa kina.
2. **Kutumia Matokeo ya Isimu Tofautishi katika Mitaala:** Wizara za elimu na taasisi za lugha zinapaswa kutumia matokeo ya tafiti za isimu tofautishi katika kubuni mitaala na nyenzo za kufundishia lugha ya pili, ili kupunguza makosa yanayotokana na kuingiliwa kwa lugha mama.
3. **Kutoa Mafunzo kwa Walimu:** Walimu wa lugha wanapaswa kupewa mafunzo ya kutosha kuhusu misingi na matumizi ya isimu tofautishi ili waweze kutambua na kushughulikia matatizo ya lugha yanayowakabili wanafunzi wao.
4. **Kuhimiza Uandishi wa Vitabu vya Kiada:** Ni muhimu kuhamasisha uandishi wa vitabu vya kiada vinavyozingatia matokeo ya tafiti za isimu tofautishi, hasa kwa lugha za Kiafrika zinazofundishwa kama lugha ya pili.

5. **Kutambua Mchango wa Wataalamu wa Kiarabu:** Ni muhimu kutambua na kuenzi mchango wa wataalamu wa lugha wa Kiarabu katika kuanzisha misingi ya isimu linganishi na tofautishi, na kuendeleza tafiti zinazojumuisha urithi wao wa kitaaluma.

Marejeo

- Algalaal, A. (1994). *Historia ya Uandishi nchini Libya*. Tripoli: Al-Fatah University Press.
- Alhawat, A., Alawami, M., & Said, F. (2004). *Uandishi wa Vitabu vya Vyuo nchini Libya*. Garyounis University Press.
- Besha, M.R. (2001). *Mitaala na Vitabu vya Kiada*. Dar es Salaam: Tanzania Publishing House.
- Bloomfield, L. (1933). *Language*. New York: Henry Holt and Company.
- Buren, P. (1999). "Contrastive Analysis." In J. P. B. Allen & S. P. Corder (Eds.), *Techniques in Applied Linguistics*. London: Oxford University Press.
- Fisiak, J. (2000). *Contrastive Linguistics and the Language Teacher*. Oxford: Pergamon Press.
- Fries, C. C. (1945). *Teaching and Learning English as a Foreign Language*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Haji, A.I. (1983). *Elimu na Ukuzaji wa Binadamu*. Zanzibar: Zanzibar Publishing Corporation.
- James, C. (2002). *Contrastive Analysis*. London: Longman.
- Jassem, Z. A. (2000). "Contrastive Analysis and Error Analysis: A Complementary Approach to Language Teaching." *Journal of King Saud University, Language and Translation*, 12, 1-14.
- Kobia, J. (2006). *Elimu na Maendeleo ya Taifa*. Nairobi: Jomo Kenyatta Foundation
- Lado, R. (2011). *Linguistics Across Cultures: Applied Linguistics for Language Teachers*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Mayoka, J. (2003). *Sanaa ya Uandishi*. Nairobi: East African Educational Publishers. [3] Mbunda, D. (2001). *Misingi ya Uandishi wa Vitabu vya Kiada*. Dar es Salaam: Tanzania Publishing House.
- Mbunda, D. (2015). *Uandishi wa Vitabu vya Kiada*. Tanzania Publishing House.

Nyamasyo, E. (2018). *A Contrastive Analysis of English and Kiswahili Verb Systems*. Unpublished PhD Thesis, University of Nairobi.

Skinner, B. F. (1957). *Verbal Behavior*. New York: Appleton-Century-Crofts.

Whitman, R.. (2012). "The Predictive Power of Contrastive Analysis: English and Japanese.